A. G. GRIGORYANS

ATROFIMIZDAGI OLAM

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 1- sinfi uchun darslik

10- nashri

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tasdiqlagan

Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent – 2013

UO'K: 502.2(075)
KBK 20.1(5O')ya71
G 84

Инсон ва атроф муҳит

Mas'ul muharrir: **Akbar Bahromov**

Taqrizchilar:

S. Dadayev –
biologiya fanlari doktori, professor;

N. Ahmedova –
Respublika Ta'lim markazi boshlang'ich ta'lim bo'limi boshlig'i;

N. Toirova –
Toshkent shahar Yakkasaroy tumanidagi 258-umumiy o'rta ta'lim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Grigoryans, Aida Gaykovna
G 84 Atrofimizdagi olam: 1- sinf uchun darslik. /A.G. Grigoryans; mas'ul muharrir A. Bahromov. – 10- nashr. – T.: Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2013. – 56 b.
ISBN 978-9943-05-563-6

Ushbu nashrga oid barcha huquqlar himoya qilinadi va Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyiga tegishlidir. Undagi matn va rasmlarni nashriyot roziligisiz to'liq yoki qisman ko'chirib bosish taqiqlanadi.

Ю 41409
09,

UO'K: 502.2(075)
KBK 20.1(5O')ya71

«Davlat budjet mablag'lari hisobidan chop etildi».
Bepul.

ISBN 978-9943-05-563-6

© Cho'lpon nomidagi NMIU, 2012
© Cho'lpon nomidagi NMIU, 2013

Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston MK
2013/94
A 71 51

MEN VA ATROFIMDAGI OLAM

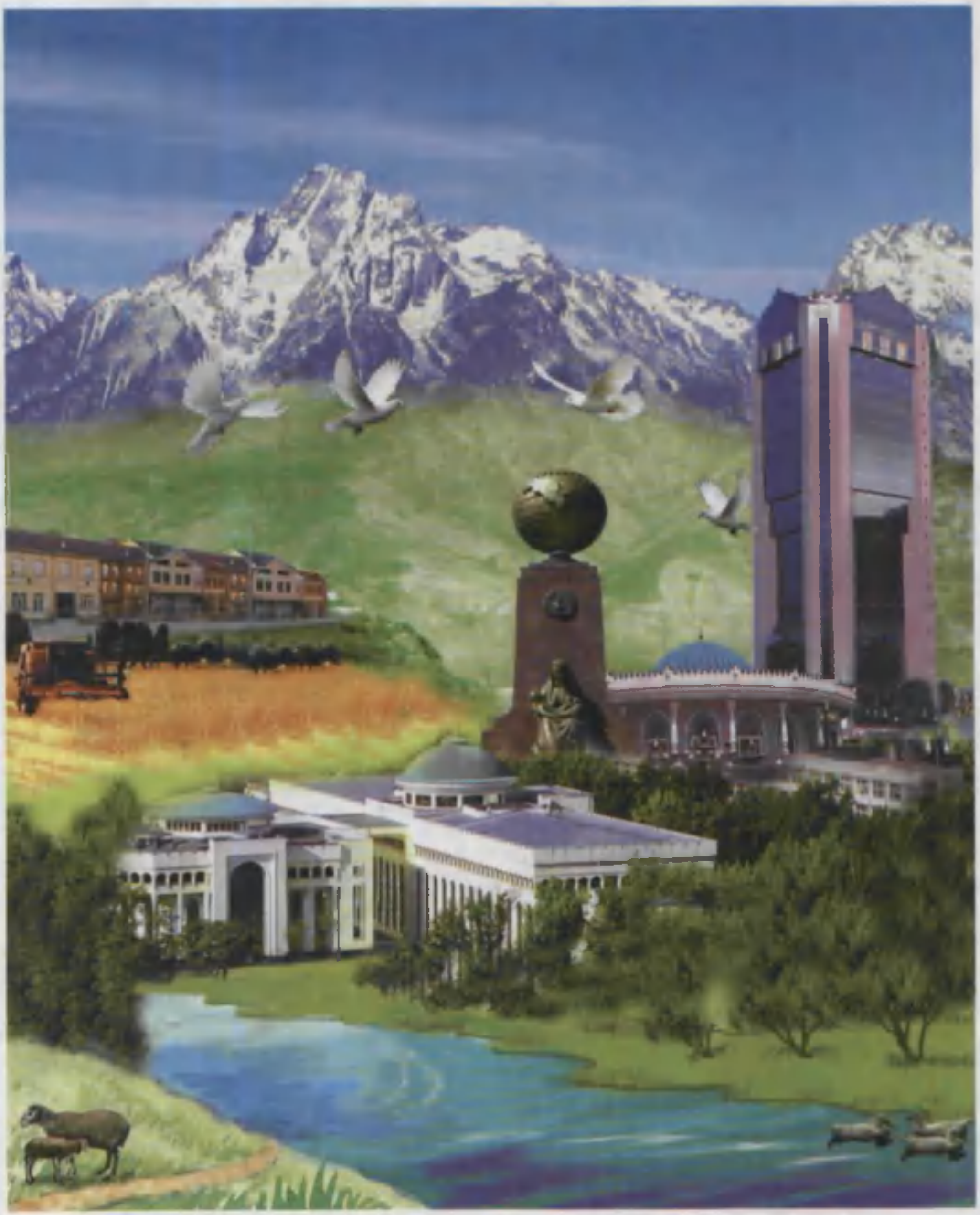

BIZNING MAKTAB

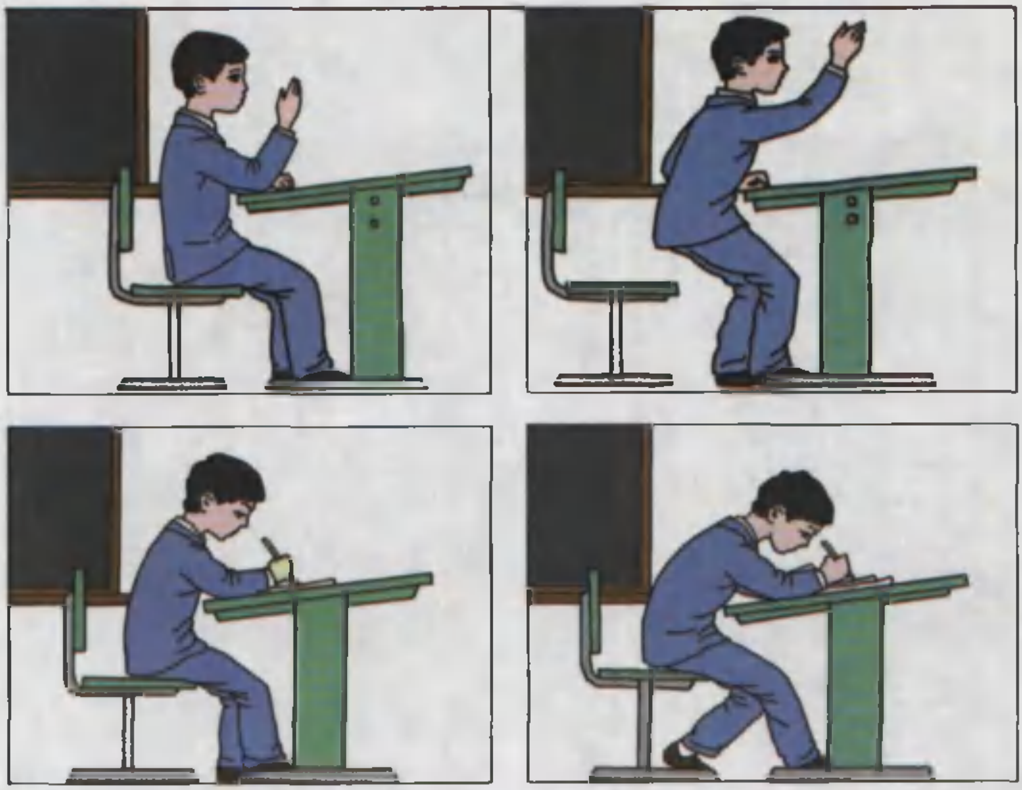

BIZNING MAHALLA

OZIQ-OVQATLAR
ALOQA BO'LIMI

KO'CHADA YURISH QOIDALARI

O‘QUVCHINING KUN TARTIBI

SHAXSIY GIGIYENA

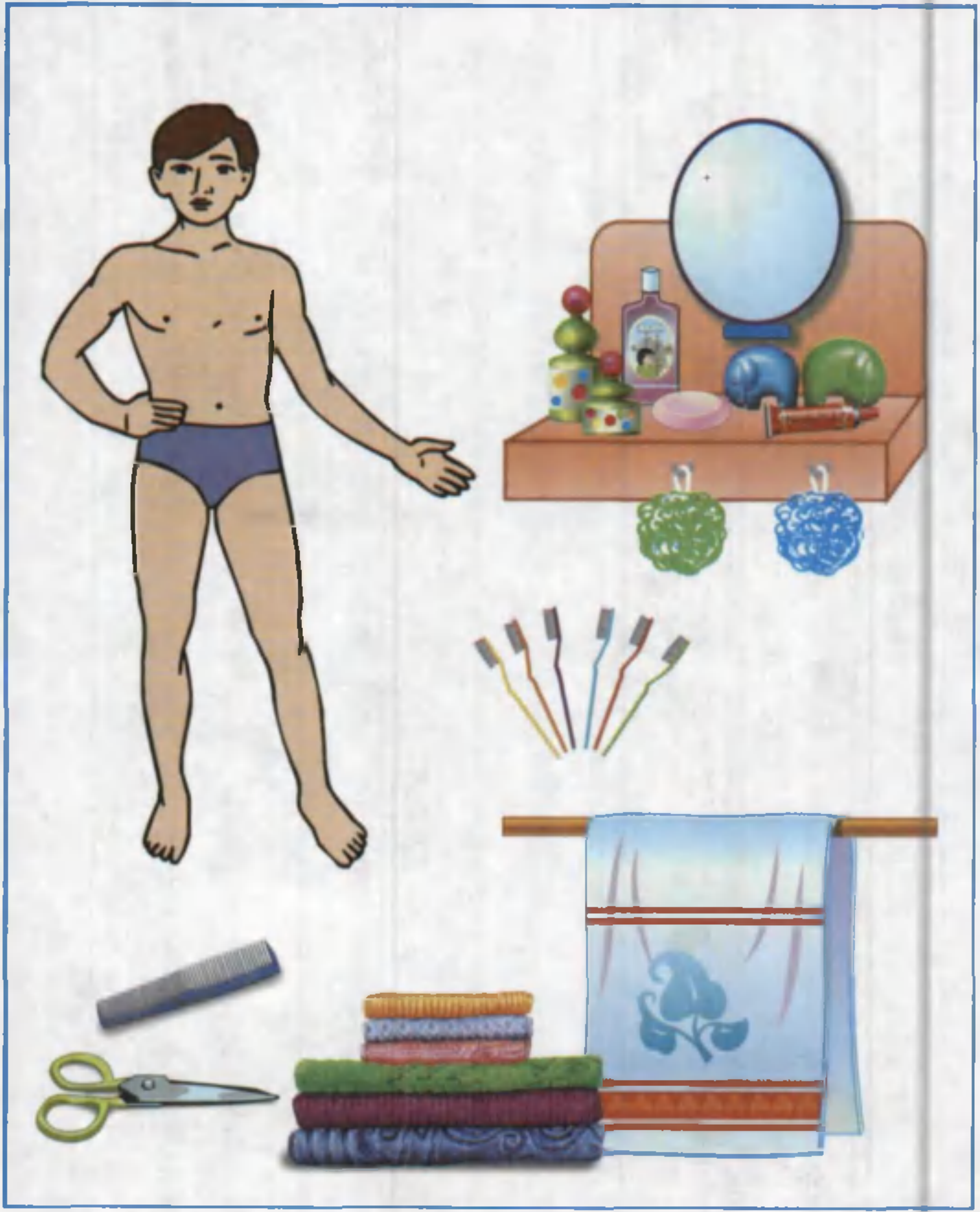

Oshxona
Ovqatlanish qoidalari

QUYOSH

YIL FASLLARI

O‘SIMLIKLARNING KUZGI HAYOTI

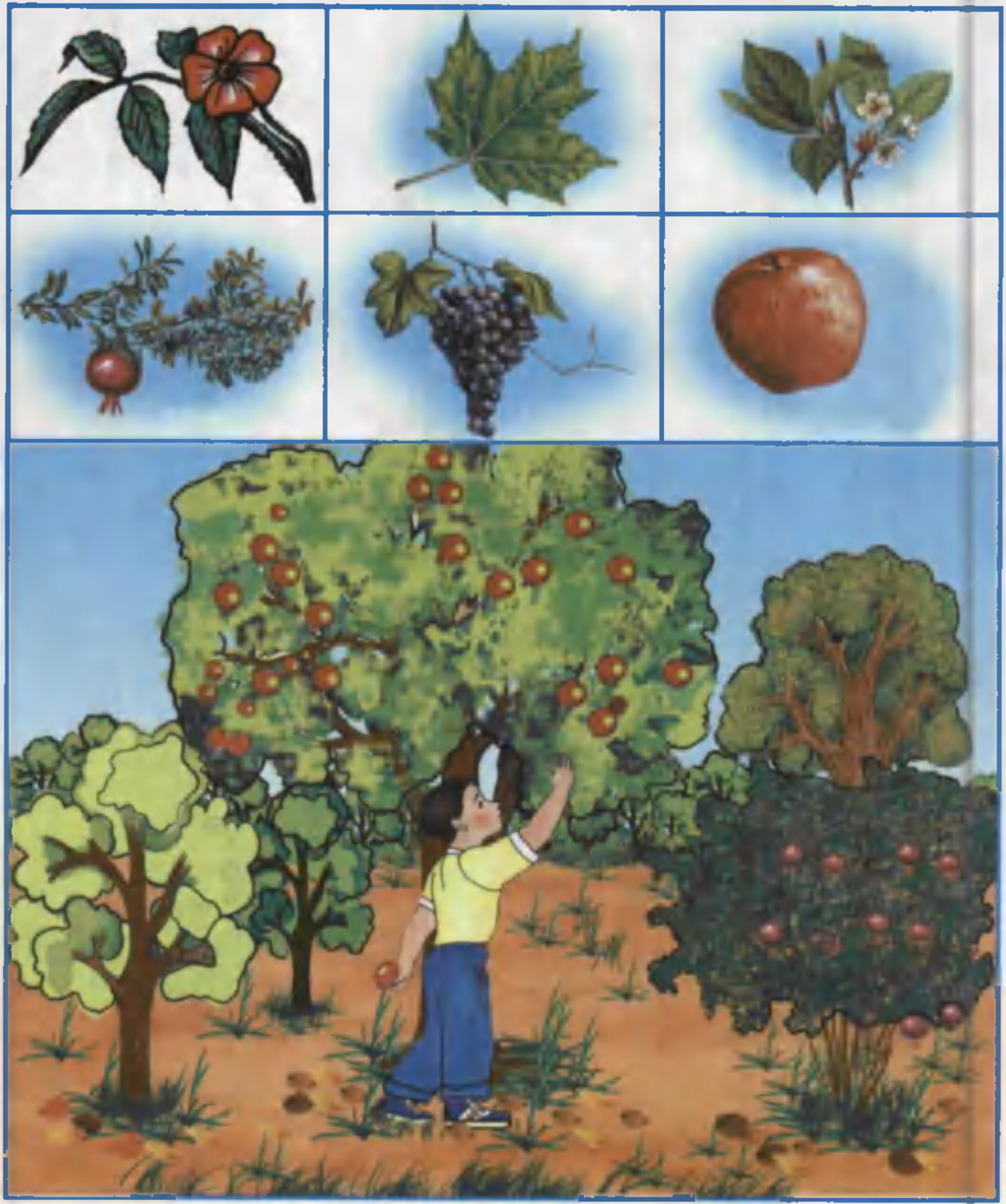

KISHILARNING KUZDAGI MEHNATI

Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston MK
2013/04
A 7151

O‘SIMLIKLAR OLAMI

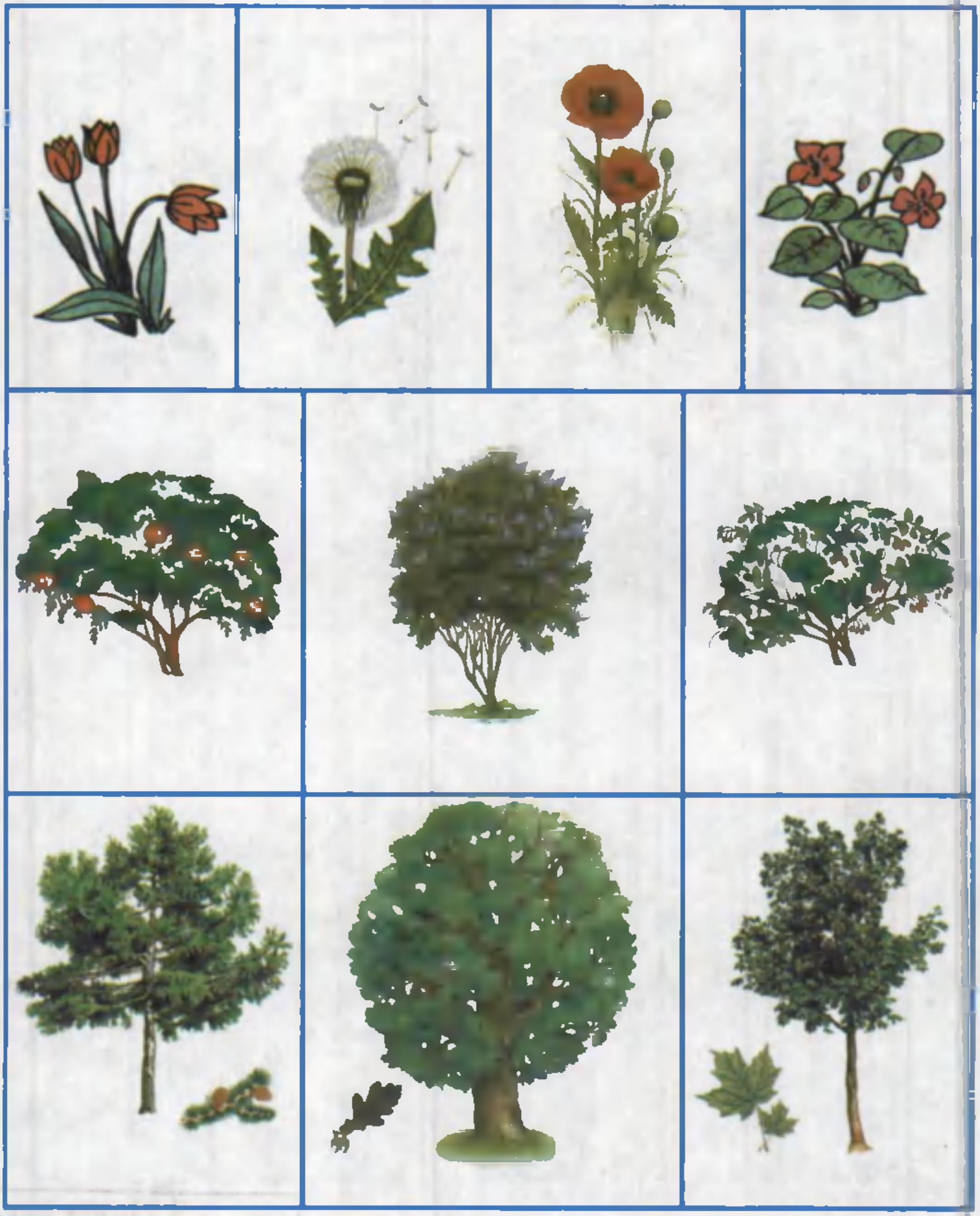

O‘SIMLIK QISMLARI

GULZOR

XONA O‘SIMLIKLARI

UY HAYVONLARI VA PARRANDALARI

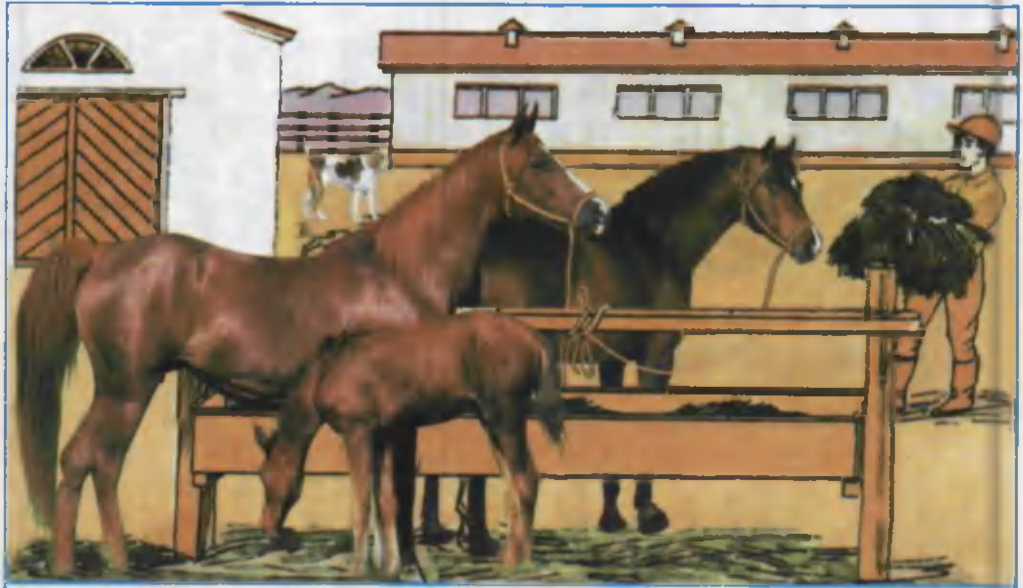

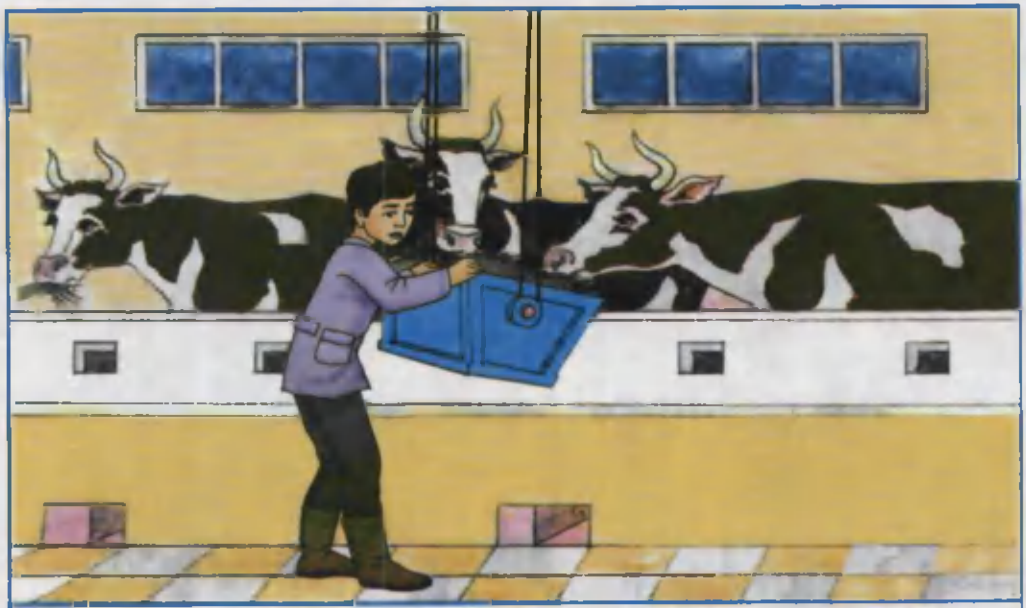

YOVVOYI HAYVONLAR

QUSHLAR

HASHAROTLAR

Hasharotlar dalalarda, bog‘larda uchraydi.

Asalari, chumoli, ipak qurti, xonqizi foydali hasharotlardir. Foydali hasharotlarni muhofaza qilish kerak.

Mart qo‘ng‘izi, pashsha, chivin, chigirtka – zararli hasharotlar.

QISH

Qish keldi. Sovuq tushib, qor yog‘di. Daraxtlar uyquga ketdi.

Qishda kunlar qisqa bo‘ladi. Hamma issiq kiyim kiyadi.

31-dekabrda yangi yilni kutib olamiz.

YANGI YIL

BIZ FOYDALANADIGAN JIHOZLAR

Bizning uyda stol, stul, divan, kreslo, kiyim va kitob javonlari bor.

Kiyim javoniga kiyim-kechaklar osib qo‘yilgan. Kitob javonida turli xil kitoblar turadi. Uy jihozlarini ehtiyot qilish kerak.

OSHXONADA

Bizning oshxonada turli idish-tovoqlar bor. Qozonda osh damlanadi. Choygumda choy qaynatiladi. Ovqat pishirishda gazdan foydalanamiz. Biz gazdan ehtiyot bo'lib foydalanamiz.

Men oshxonada onamga yordam beraman.

ELEKTR JIHOZLARI

KOMPYUTER

Kompyuterda yoziladi, rasmlar chiziladi va turli o'yinlar o'ynaladi.

Kompyuter orqali yangiliklarni bilish va xabarlashish mumkin. Men ham kompyuterda ishlashni o'rganaman.

Biz O‘zbekistonda yashaymiz

Bizning Vatanimiz – O‘zbekiston. Uning tabiati juda go‘zal. O‘zbekistonda bog‘-lar, dalalar va yaylovlar ko‘p. Daryolar to‘lib oqadi. Tog‘ yonbag‘irlarida o‘rmonlar bor.

O‘zbekistonda cho‘llar ham bor. Cho‘llarning bir qismi o‘zlashtirilgan. U yerlarda paxta, bug‘doy ekiladi. Bog‘larda turli-tuman mevalar, dalalarda paxta, sabzavot, shirin-shakar qovun va tarvuzlar yetishtiriladi. Yaylovlarda qo‘y-qo‘zilar, mollar boqiladi.

Biz Vatanimiz tabiatidan zavqlanamiz.

SUV – OBIHAYOT

Suv bor joyda hayot bor. O‘simliklar ham, hayvonlar ham, odamlar ham suvsiz yashay olmaydi.

O‘lkamizda daryolar ko‘p. Ariq va anhorlar suvni daryolardan oladi.

Bog‘ va dalalar ariq va anhor suvlari bilan sug‘oriladi. Ichimlik suvi suvquvurlar orqali keladi.

Suv — tabiat boyligi. Uni tejab sarflash kerak.

Mevalarni qaynatilgan suvda yuvib iste'mol qiling

BAHOR

Bahor keldi. Kunlar isidi. Ba'zi daraxtlar barg yozdi. Ayrimlari qiyg'os gulladi. Quyosh charaqlab turibdi. Jiblajibonlar, qaldirg'ochlar uchib kelishib, in qurishmoqda.

Dalalar yam-yashil o'tlarga burkandi. Dehqonlar dalalarda ish boshladilar.

Qushlar – bizning do‘stimiz

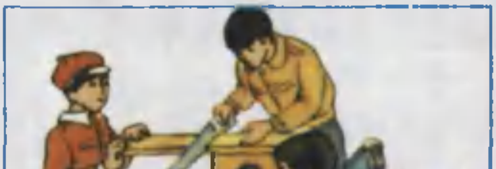

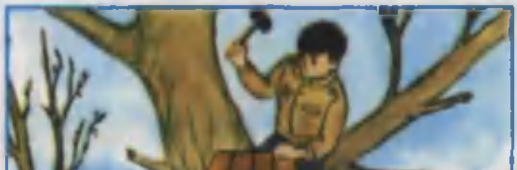

KISHILARNING BAHORDAGI MEHNATI

Bahorda dalalarda ishlar qizib ketdi. Dehqonlar kartoshka, karam, bodring, pomidor, qovun-tarvuz ekdilar. Bog‘bonlar bog‘larga daraxt ko‘chatlari o‘tqazdilar. Paxtakorlar keng maydonlarga chigit ekdilar.

Bahorda tuproq nam bo‘ladi. Ekinlar quyoshning nuri va issiqlik tufayli yayrab o‘sadi. Men ham ko‘chatlarni ekishda kattalarga yordam berdim.

Savollar:

1. Siz bahorda qanday ishlarni bajardingiz? 2. Kishilarning bahorgi yumushlari haqida nimalarni bilasiz?

NAVRO‘Z BAYRAMI

Navro‘z — bahor bayrami. 21- martda kun bilan tun tenglashadi. Sutkaning 12 soati kun va 12 soati tun bo‘ladi. Shuning uchun bu kun bahorgi tengkunlik deyiladi.

Qadimda yangi yil shu kundan boshlangan. Mamlakatimizda Navro‘z bayrami keng nishonlanadi.

QISHLOG‘IMIZ TABIATI

Biz yashaydigan qishloq tog‘ga yaqin joylashgan. Qishlog‘imiz bog‘larida daraxtlar gulladi. Dalalarga ekilgan ekinlar o‘sa boshladi. Yaylovlar ko‘m-ko‘k o‘tlar bilan qoplandi.

Binafsha, chuchmoma va lolaqizg‘aldoqlar chaman bo‘lib ochildi.

Qishlog‘imiz tabiatidan zavqlanamiz.

BIZNING BOG‘

Bizning bog‘ katta va chiroyli.

Bog‘imizda o‘rik, olma, shaftoli, nok, gilos va behi daraxtlari o‘sadi.

Anvar bilan Lola bog‘dagi ko‘chatlarni parvarish qiladilar. Ularga suv quyadilar, tagini yumshatadilar.

Biz bog‘da do‘stlarimiz bilan sayr qilamiz.

BIZ VA TABIAT

Jonli burchak

Yashil dorixona

Dorivor o‘simliklar katta ahamiyatga ega. Ular dalalarda, bog‘larda, ekinzorlarda, o‘rmonlarda va tog‘larda o‘sadi.

Mevali daraxtlar va butalar mevasi tarkibida vitaminlar ko‘p bo‘ladi.

Shifobaxsh o‘tlarning bargi, guli va mevasidan dori sifatida foydalaniladi.

SALOM, YOZ!

Iyun, iyul, avgust — yoz oylari. Yurtimizda yoz juda issiq bo'ladi. Bog'lardagi mevalar pishadi. Polizlarda qovun-tarvuzlar yetiladi. Dalalardagi bug'doy va sabzavotlarni dehqonlar yig'ib-terib oladilar.

Biz bobomizga bog'dagi mevalarni terishda yordam beramiz. Foydali mehnatdan so'ng maza qilib dam olamiz.

Biz yozgi ta’tilga chiqamiz. Ta’tilda o‘rtoqlarimiz bilan o‘ynaymiz. Hovuz va anhorlarda cho‘milamiz.

Bolalar oromgohlarida dam olamiz. U yerda vaqtimizni qiziqarli o‘tkazamiz. Tabiat qo‘yniga sayohat qilamiz. Sport musobaqalarida qatnashamiz. Qiziqarli kitoblar o‘qiymiz.

Biz yozda miriqib dam olamiz.

YOZDA KISHILAR MEHNATI

Tabiat, xayol, ijodiyot

Rasmni ko'rib chiqing. Rassom qanday xatolarga yo'l qo'ygan?

BILIB QO‘YGAN YAXSHI!

Tabiiy gaz, elektr tarmog‘i, quvurlardan oqadigan suv odam mehnatini yengillashtiradi. Biroq ularga beparvolik bilan qarash baxtsiz hodisalarga olib keladi.

Olov – insonning do‘sti. U issiqlik va yorug‘lik beradi, inson mehnatini yengillashtiradi. Lekin undan ehtiyot bo‘lib foydalanish kerak, aks holda u dushmaningizga aylanishi ham mumkin.

YODINGIZDA TUTING!

Olov – o‘yinchoq emas.

Yong‘in – bu katta baxtsizlikka olib keladi.

Olov bilan o‘ynashmang.

Yong‘in sodir bo‘lganda kattalarga zudlik bilan xabar bering.

So‘ng 01 telefon raqami orqali o‘t o‘chiruvchilarni ogohlantiring.

MUNDARIJA

Men va atrofimdagi olam 3
Bizning maktab...4
Bizning mahalla..6
Ko‘chada yurish qoidalari...............................8
O‘quvchining kun tartibi...............................10
Shaxsiy gigiyena 12
Quyosh..14
Yil fasllari..15
O‘simliklarning kuzgi hayoti.........................16
Kishilarning kuzdagi mehnati........................17
O‘simliklar olami..18
O‘simlik qismlari..19
Gulzor...20
Xona o‘simliklari..21
Uy hayvonlari va parrandalari........................22
Yovvoyi hayvonlar..24
Qushlar...26
Hasharotlar...27
Qish..28
Yangi yil..29
Biz foydalanadigan jihozlar...........................30

Oshxonada..31
Elektr jihozlari..32
Kompyuter 33
Biz O‘zbekistonda yashaymiz............................34
Suv — obihayot...36
Mevalarni qaynatilgan suvda yuvib
iste’mol qiling..37
Bahor..38
Qushlar – bizning do‘stimiz.............................39
Kishilarning bahordagi mehnati........................40
Navro‘z bayrami...42
Qishlog‘imiz tabiati...43
Bizning bog‘...44
Biz va tabiat...45
Jonli burchak..46
Yashil dorixona...47
Salom, yoz! 49
Yozda kishilar mehnati.....................................51
Tabiat, xayol, ijodiyot.....................................52
Bilib qo‘ygan yaxshi! 53

3500 сум.

AIDA GAYKOVNA GRIGORYANS

ATROFIMIZDAGI OLAM

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
1- sinfi uchun darslik

10- nashri

Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent – 2013

Tarjimon **Shaxrixon Mirzaxmatova**

Muharrir **Ra'no Azimova**
Badiiy muharrir **Yasharbek Rahimov**
Texnik muharrir **Yelena Tolochko**
Kichik muharrir **Gulbayra Yeraliyeva**
Musahhih **Umida Rajabova**
Matn teruvchi **Gulchehra Azizova**

Litsenziya raqami AI № 163. 09.11.2009. Bosishga 2013-yil 8-mayda ruxsat etildi. Bichimi 70×90$^1/_{16}$. Ofset qog'ozi. Pragmatic TAD garniturasi. Kegli 18. Shartli bosma tabog'i 4,09. Nashr tabog'i 4,03. Adadi 448279 nusxa. Shartnoma № 2–2013. Buyurtma № 13-224.

Original-maket O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyida tayyorlandi. 100129, Toshkent, Navoiy ko'chasi, 30.
Telefon: (371) 244-10-45. Faks (371) 244-58-55.

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining «O'zbekiston» nashriyot-matbaa ijodiy uyida bosildi. 100129, Toshkent, Navoiy ko'chasi, 30.

РАССЫЛКА